

Švicarsko Federalno vijeće i inicijativa od 9. lipnja 2013.

Ivan Pepić

**Argumenti koje je odbor iznosio
tijekom javne rasprave ukazivali
su na to da će "narod izravnim
izborom predstavnika ojačati
izravnu demokraciju", da će biti
"osigurana suverenost naroda",
da će "izbor Federalnog vijeća biti
transparentan" te da će "vijećnici
biti izravno odgovorni narodu"**

Izvršnu vlast u Švicarskoj na federalnoj razini obavlja Federalno vijeće (fr. *Conseil fédéral*), koje od samog postojanja federalnog sustava u Švicarskoj (1848.) čini sedmero članova. Svake četiri godine Federalna skupština (švicarski dvodomni parlament) bira Federalno vijeće. Učinkovitost i stabilnost spomenute institucije jedan je u nizu pozitivnih primjera funkcioniranja švicarskoga političkog sustava. Unatoč takvim zavidnim osobinama 9. lipnja 2013. odbor za "Izbor Federalnog vijeća od strane naroda" doveo je u pitanje dosadašnje funkcioniranje Federalnog vijeća. Putem građanske inicijative odbor je nastojao modificirati ustavne odredbe na način da se omogući izravno pučko biranje članova Federalnog vijeća. Promatrati ovu problematiku politološki je zanimljivo jer se otvara šira rasprava o izravnoj demokraciji kao štetnoj odnosno dobroj praksi. Osim toga, razmatra se institucija švicarske izvršne vlasti, odnosno karakteristike i rad Federalnog vijeća, te se postavlja pitanje je li nužno i zašto promijeniti način biranja članova te institucije. Nadalje, ovaj rad želi detaljno prikazati ishod inicijative od 9. lipnja 2013. i analizirati razloge zašto je odbačena sa 76,3 posto glasova (od 39,2 posto građana s pravom glasa koji su pristupili referendumu). Osim što bi promijenila način izbora članova izvršne vlasti, inicijativa bi promijenila i dosadašnji način rada Federalnog vijeća. Dogodila bi se "amerikanizacija" izvršne vlasti: novac bi postao važan čimbenik u izborima tijekom predizborne kampanje te bi članovi Federalnog vijeća mislili na vlastitu karijeru i uske stranačke interese, a ne na svoja ministarstva i kolegijalni rad u Federalnom vijeću.

Ivan Pepić, student treće godine preddiplomskog studija politologije na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. E-pošta: ivan_pepic@hotmail.com

Federalno vijeće kao svjetski unikat

Švicarsko Federalno vijeće zanimljiva je institucija za cjelokupnu svjetsku politologiju. Federalno vijeće predstavlja izvršnu vlast na federalnoj razini. Od 1848. čine ga sedmero federalnih vijećnika. Federalna skupština (fr. *Assemblée fédérale*) bira izravno svakog vijećnika, koji dobiva četverogodišnji mandat. Vijećnici su zaduženi za pojedine resore: Federalni odsjek za vanjske poslove; Federalni odsjek za unutarnje poslove; Federalni odsjek za pravosuđe i policiju; Federalni odsjek za obranu,

Mnogi politolozi tvrde kako upravo mogućnost ponovnog izbora članova Federalnog vijeća donosi švicarskoj politici veliku stabilnost, za razliku od drugih europskih država

zaštitu stanovništva i sport; Federalni odsjek za financije; Federalni odsjek za gospodarstvo, obrazovanje i istraživanje te Federalni odsjek za okoliš, promet, energiju i komunikacije. Drugim riječima, u Švicarskoj postoji sedam "ministarstava".¹

Nakon što im istekne četverogodišnji mandat, svaki vijećnik ima pravo odlučiti hoće li se ponovno predstaviti parlamentu kako bi dobio novi mandat i obnašao dužnost ili će se povući. Tradicionalno svaki vijećnik koji se ponovno kandidira, odnosno predstavi parlamentu, bude ponovno izabran: dogodio se samo četiri puta da je tijekom procesa reizbora (fr. *réélection*) parlament odbio ponovno izabrati istoga vijećnika.² Mnogi politolozi tvrde kako upravo mogućnost ponovnog izbora članova Federalnog vijeća donosi švicarskoj politici veliku stabilnost, za razliku od drugih europskih država. Tako je najdugovječniji vijećnik obnašao dužnost čak 31 godinu. Istina, toliko dugo služili su vijećnici u 19. stoljeću i početkom 20. stoljeća, dok u posljednje vrijeme njihova služba prosječno traje oko osam godina.³

Ovlasti Federalnog vijeća definirane su švicarskim ustavom, i to člancima 180. do 187. S obzirom na to da u Švicarskoj ne postoji vrhovni zapovjednik oružanih snaga, kao što je to slučaj u Hrvatskoj, u slučaju rata Federalna skupština bira generala koji će zapovijedati vojskom. Međutim, prema članku 185. stavka 4. švicarskog Ustava, "u hitnim slučajevima Federalno vijeće može mobilizirati trupe. Ako mobilizira više od 4.000 vojnika ili ako će mobilizacija trajati više od tri tjedna, onda odmah mora sazvati Federalnu skupštinu".

Povijesne okolnosti uklapanja Federalnog vijeća u švicarski konsocijacijski model

Specifičnost švicarskoga političkog sustava očituje se već na razini izvršne vlasti. Kad govorimo o Švicarskoj Konfederaciji, mislimo na državu koja je odabrala federalni politički sustav 1848. donošenjem ustava nakon kratkotrajnoga građanskog rata.⁴ Postojeći federalni sustav u Švicarskoj jamči podjelu na broj 17 - travanj 2014.

tri razine: općine (fr. *commune*), kantone i Konfederaciju. Federalni ustav jamči svim skupinama koje čine pluralno društvo predstavljenost u svim državnim institucijama. Naime, jezične i kulturne (prvenstveno vjerske) razlike te teritorijalne specifičnosti dovele su švicarske ustavotvorce do stvaranja ustavnog dokumenta koji će svima omogućiti predstavljenost te osigurati trajni mir. Tako u Švicarskoj postoje četiri službena jezika koji imaju jednak status unatoč velikom nerazmjeru u postotku stanovništva koji koristi službene jezike: njemački (65,6 posto), francuski (22,8 posto), talijanski (8,4 posto) i retoromanski (0,6 posto). Službeni jezici vrlo su važni, jer svaki kanton ima svoj službeni jezik. Tako je njemački službeni jezik u najvećem broju kantona, a talijanski samo u kantonu Tesinu (tal. Ticino). Nadalje, značajan je i konfesionalni rascjep: rimokatolika je 38,6 posto, protestanata 28 posto, a 20,1 posto su građani bez konfesionalne pripadnosti. Postoji također veliki rascjep između ruralnoga i gradskoga stanovništva, koji je sve manji zahvaljujući modernizaciji i snažnom razvoju infrastrukture. Brojni čimbenici stvorili su pretpostavke za nesmetan razvoj konsocijacijske demokracije koja u Švicarskoj postoji i funkcionira.

Federalno se vijeće uklapa u takvu vrstu demokracije. Pluralno društvo stvara uvjete za razmjerno predstavljanje koje je uočljivo i u Federalnom vijeću. Naime, izvršnu vlast Švicarske Konfederacije ne čini koalicija ili pojedinačna stranka koja je pobijedila na parlamentarnim izborima, nego je bira dvodomna Federalna skupština koja uzima u obzir jezik, religiju i ideologiju kandidata, ali i područje njegova podrijetla, kako bi se osigurala stvarna predstavljenost pluralnog društva. Kad je struktura društva pluralna, elite se moraju udruživati, a ne suprotstavljati. Drugim riječima, "vlast će vjerojatnije biti podijeljena, a ne natjecateljska, manjine su formalno uključene u procese odlučivanja, dok izvršnu vlast ograničuju ustavni sudovi, moćni drugi domovi i decentraliziran sustav teritorijalnog upravljanja" (Mair 2013: 95). Iako ne postoje kvote za Federalno vijeće, u švicarskom Ustavu piše kako "različite regije i jezici u državi moraju biti ravnomjerno predstavljeni" (članak 175., stavak 4.). Upravo ta ustavna odredba prisiljava Federalnu skupštinu da bira članove koji će predstavljati cjelokupno švicarsko društvo.

Predsjednik Konfederacije kao primus inter pares u Federalnom vijeću

Predsjednik Švicarske Konfederacije, za razliku od većine europskih država, nema ulogu izvan vlade. Naime, švicarski predsjednik ujedno je i član Federalnog vijeća, no njegova pozicija ne razlikuje se od ostalih članova Federalnog vijeća. Njegove su ovlasti regulirane člankom 176. švicarskog Ustava. Predsjednika Konfederacije bira Federalna skupština na jednogodišnji mandat. Iako to nije izričito definirano Ustavom, zna se kako funkcija predsjednika Konfederacije služi za predstavljanje Švicarske u inozemstvu i održavanje bilateralnih odnosa s drugim državama.

Međutim, do 1990. predsjednik Konfederacije rijetko je putovao izvan Švicarske (Schwok 2012). Upravo zbog sve veće izloženosti švicarske politike međunarodnom okruženju i tradicionalne hijerarhije, predsjednik je morao sve češće putovati i primati goste. Tako se nakon 1990. pojavila nova uloga vezana

uz predsjedničku funkciju. Kritičari smatraju kako je institucija predsjednika zastarjela, jer se od tada pojavio problem da predsjednici nisu bili sposobni pregovarati s drugim svjetskim liderima jer im je bilo teško usporedno obnašati predsjedničku i ministarsku funkciju. Tako se Hans-Rudolf Merz, bivši predsjednik Konfederacije, nije najbolje snašao u pregovorima s libijskim revolucionarnim vođom Muamarom Gadafigem 2009. godine, koji je izjavio da Švicarsku treba uništiti. Inače, predsjednik Merz bio je tek "običan" ministar financija te nije bio kompetentan za pregovore s tvrdim pregovaračem kao što je to bio Gadafi, jer predsjednički posao nije bio važniji od uloge ministra financija. Otvorena je tako velika rasprava o efikasnosti postojeće institucije predsjednika.⁵ Predsjednik Konfederacije tek je prvi među jednakima u kolegijalnoj strukturi Federalnog vijeća.

Od jednostranačkoga do višestranačkoga Federalnog vijeća: konsenzus i kolegijalnost

Sastav Federalnog vijeća, za razliku od većine europskih vlada, nema nikakve veze sa sastavom nacionalnog parlamenta. Naime, Federalna skupština (dvodomni parlament koji čine Nacionalno vijeće i Vijeće staleža) bira članove izvršne vlasti, odnosno Federalnog vijeća. Bilo bi stoga logično da svaka stranka lobira za što više vlastitih kandidata, no u Švicarskoj to nije tako.

Članovi Federalnog vijeća od 1848. do 1891. bili su isključivo iz Liberalne demokratske stranke (*Freisinnig-Demokratische Partei*, danas FDP – *Die Liberalen*). Nakon 1891. umjesto jednog člana liberalnih radikala Federalnom vijeću priključio se vijećnik iz Kršćansko-demokratske narodne stranke (Christlichdemokratische Volkspartei, CVP). Kao rezultat uvođenja razmjernoga izbornog sustava za izbor članova Federalne skupštine 1919. godine, u Federalno vijeće ulazi još jedan član CVP-a. Do 1959. dogodile su se razne promjene, no liberalni radikali i dalje su ostvarivali dominaciju u Federalnom vijeću. Međutim, od tada pa sve do 2004. pri izboru članova Federalnog vijeća primjenjivala se tzv. "magična formula" (2 + 2 + 2 + 1), po kojoj su se

utjelovljuju principe konsocijacijske demokracije. Vlada koja proizlazi iz "magične formule" izraz je konsocijacijskog modela:⁷ u proces donošenja odluka integriraju se svi glavni politički akteri koji su u stanju inicirati referendum. Međutim, 2004. desničarska stranka SVP, koja je tijekom devedesetih, koristeći desnu populističku retoriku, postala stranka s najvećim porastom broja članova, osvojila je još jedno mjesto u Federalnom vijeću nauštrb CVP-a. Iako su imali relativnu većinu u Nacionalnom vijeću 2008. godine, dogodilo se to da SVP nije imao nijednog člana u Federalnom vijeću. Međutim, 2009. izabran je jedan član Vijeća iz redova SVP-a, što znači da su trenutno u Federalnom vijeću predstavnici pet različitih stranaka: dvojica iz FDP-a, dvoje iz SP-a, jedan iz SVP-a, jedna iz CVP-a i jedna iz Građanske demokratske stranke (Bürgerlich-Demokratische Partei, BDP). Zanimljivo je istaknuti da SVP i dalje ima relativnu većinu u Nacionalnom vijeću, ali ima samo jednog člana u Federalnom vijeću.

Valja se osvrnuti i na uspon SVP-a koji je nastao 1971. godine. Od tada pa do početka devedesetih godina dvadesetoga stoljeća stranka je zabilježila značajan rast, upravo zahvaljujući izravnoj demokraciji putem koje je nastojala (i djelomično uspjela) spriječiti europsku integraciju Švicarske. Upravo je SVP bio najveći agitator protiv švicarskog članstva u EEZ-u i EZ-u početkom 1990-ih. Retorika koju SVP koristi uglavnom je antieuropska, zalaže se za čvrsti nacionalni identitet, protiv se dolasku azilantata, kao i drugim oblicima imigracije. Jasno je da se radi o nacionalističkoj stranci koja je uspjela zadobiti veliku izbornu potporu diljem Švicarske Konfederacije. Unatoč SVP-ovoj snazi ta je stranka vrlo često isključena iz većine procesa donošenja odluka, što se može potvrditi činjenicom da trenutno ima samo jednog vijećnika u Federalnom vijeću. Objašnjenje leži u činjenici da je SVP tijekom devedesetih godina počeo odstupati od logike konsenzusa. Osim toga, dok je SVP imao dva člana u Federalnom vijeću, vrlo je često djelovao kao opozicija, što nije u duhu sa švicarskim konsocijacijskim modelom demokratske politike. Upravo je ta agresivnost (prvenstveno bivšeg predsjednika stranke Christoph Blochera) i kontinuirana upotreba izravne demokracije kao oružja za postizanje stranačkih interesa rezultirala smanjivanjem broja članova SVP-a u Federalnom vijeću.⁸ Dok je nekad ljevica koristila izravnu demokraciju za pokretanje reformi i ostvarivanje prava, u današnje vrijeme desnica koristi taj instrument kako bi ostvarila vlastite stranačke ciljeve. Inicijativa protiv gradnje minareta (2009.), inicijativa za deportaciju stranaca koji su počinili kazneno djelo (2010.), inicijativa za zabranu nošenja burke (Kanton Tesin, 2013.) samo su neki od primjera inicijativa koje su lansirale nacionalističke stranke (prije svega SVP) i koje su potvrđene na referendumima.

Kako je moguće funkcioniranje višestranačke vlade u Švicarskoj? Očito je kako nijedna stranka nema većinu u Federalnom vijeću. Međutim, kultura konsenzusa koja postoji u Švicarskoj temelji se na uvjerenju kako odluke mogu biti trajne jedino ako su podržane ne samo od većine nego i od manjinskih skupina. Dakle, svi moraju sudjelovati u donošenju važnih odluka. Konsenzusom je moguće integrirati kompleksnost švicarskog društva. Sadašnji članovi Federalnog vijeća predstavnici su francuskih i njemačkih kantona, kao i različitih konfesionalnih skupina, što još jednom potvrđuje čvrstoću konsocijacijskog modela.

Unatoč SVP-ovoj snazi ta je stranka vrlo često isključena iz većine procesa donošenja odluka, što se može potvrditi činjenicom da trenutno ima samo jednog vijećnika u Federalnom vijeću

dvoje članova Vijeća birali iz redova FDP-a, dvoje iz CVP-a, dvoje iz Socijaldemokratske stranke (SP)⁶ i jedan iz Švicarske narodne stranke (Schweizerische Volkspartei, SVP). "Magična formula" ujedno je i poštivala postojeći sastav švicarskog parlamenta te je osigurala veliku stabilnost. Osim toga, postoji neformalno pravilo da u Federalnom vijeću budu zastupljene različite konfesionalne i jezične skupine. Na taj način Federalno vijeće

Nadalje, osim konsenzusa važno je i načelo kolegijalnosti koje se spominje i u ustavnom članku 177. ("Načelo kolegijalnosti i odsjeci"). Svaki vijećnik posjeduje ista prava i ovlasti, a među njima je i predsjednik Konfederacije. Svi članovi Federalnog vijeća zajednički donose odluke, a već se tijekom rasprave zna kakva će biti odluka. Federalno vijeće pokušava izbjeći glasovanje kako ne bi došlo do tenzija unutar same izvršne vlasti. Svi članovi Federalnog vijeća moraju braniti donesene odluke, čak i ako se s njima ne slažu ili ako stranka iz koje dolaze ne zauzima istu poziciju.⁹

Odbor "Izbor Federalnog vijeća od strane naroda" i inicijativa od 9. lipnja 2013. godine

Mnogi autori smatraju kako su referendumima često opasni za demokraciju. Mirjana Kasapović ističe kako je referendum skup i treba ga koristiti samo u najvažnijim slučajevima s obzirom na to da se često koristi kao sredstvo veta protiv izabranoga predstavničkog tijela. Osim toga referendum može smanjiti važnost uloge predstavničke demokracije.¹⁰ Slično mišljenje dijeli i Schwok, koji tvrdi kako se "referendum koristi makijavelistički uz prijetnje, kako bi se postigla što povoljnija pozicija tijekom pregovora".¹¹ S druge strane, kad govorimo o izravnoj demokraciji, moramo uzeti u obzir konkretne studije koje dokazuju da izravna demokracija ima uglavnom pozitivne učinke na gospodarstvo, lokalnu samoupravu i opće zadovoljstvo građana (Kriesi 2008, Chollet 2011). Naime, studije pokazuju kako "institucije izravne demokracije obavljaju funkcije legitimacije i integracije te povećavaju opći stupanj zadovoljstva građana životom" (Kriesi 2008: 55). Bez izravne demokracije isključili bismo politički nekompetentne građane iz političkog života. Umjesto toga treba raditi na omogućavanju "stjecanja kompetentnosti koja je potrebna za donošenje manje ili više prosvijećenih odluka" (Kriesi 2008: 56).

Mnogi autori smatraju kako su referendumima često opasni za demokraciju

Iako je odbor "Izbor Federalnog vijeća od strane naroda" zahtijevao da narod izravno izabire članove izvršne vlasti i na taj je način ugrozio stabilnu instituciju kao što je Federalno vijeće, izravna demokracija nije dovedena u pitanje te je inicijativa omogućena. Argumenti koje je odbor iznio tijekom javne rasprave ukazivali su na to da će "narod izravnom izborom predstavnika ojačati izravnu demokraciju", da će biti "osigurana suverenost naroda", da će "izbor Federalnog vijeća biti transparentan" te da će "vijećnici biti izravno odgovorni narodu".¹² Članovi odbora uglavnom su članovi ekstremnih desničarskih stranaka i SVP-a, ali i manjih stranaka, kao što je Komunistička partija Kantona Tesina. SVP i Komunistička partija imali su jednake stavove o toj inicijativi. Zanimljivo je istaknuti kako su sve druge velike stranke savjetovale biračima da glasaju protiv inicijative.

broj 17 - travanj 2014.

To nije bila prva inicijativa koja je dovela u pitanje način izbora predstavnika izvršne vlasti, jer se već 1848. raspravljalo o izravnom izboru kao najboljem modelu. Tada je jedno parlamentarno povjerenstvo ustanovilo kako bi bilo bolje da narod bira članove Federalnog vijeća. Prvi referendum na kojemu se odlučivalo o uvođenju izravnog izbora Federalnog vijeća održan je 1900. godine, ali je inicijativa odbačena sa 65 posto glasova. Druga inicijativa iz 1942. također je bila neuspješna jer je 67,5 posto birača glasovalo protiv izravnog izbora članova Federalnog vijeća. Osim toga, brojni su parlamentarci tijekom godina tražili da narod bira članove Federalnog vijeća, i to 1939., 1971., 1993. i 2009. godine. Posljednja referendumska inicijativa pokrenuta je 9. lipnja 2013. godine, dvije godine nakon što je odbor "Izbor Federalnog vijeća od strane naroda" prikupio 110 291 potpisa potrebnih za raspisivanje referenduma.¹³

Referendumskom glasovanju pristupilo je 39,2 posto građana s pravom glasa, od kojih se 76,3 posto (1 549 716) izjasnilo protiv inicijative, dok ih je 23,7 posto (480 477) bilo za. Važno je naglasiti kako inicijativa nije prošla ni u jednom kantonu. Zašto su se Švicarci izjasnili protiv takve inicijative? Naime, u svim kantonima i većini općina izvršnu vlast izravno biraju građani i upravo je to bio jedan od glavnih argumenata pokretača inicijative.

Nekoliko je razloga. Prvo, Federalno vijeće stabilna je institucija koja postoji preko 150 godina i koja je doživjela minimalne promjene. Švicarci smatraju kako ne treba mijenjati stabilne, odnosno funkcionalne institucije. To se potvrdilo i neuspjehom ove inicijative. Općenito se smatra kako su inicijative "tupo oruđe", na što ukazuje podatak da su "gotovo trećinu inicijativa (30 posto) njihovi sponzori povukli prije nego što su dane građanima na izjašnjenje. U preostalim je slučajevima biračko tijelo uglavnom slijedilo preporuke Federalnog vijeća koje obično odlučuje odbaciti određene prijedloge. Sve u svemu, izjašnjenjem građana je usvojeno samo petnaest inicijativa (šest posto)" (Kriesi 2008: 49). Švicarci su skloni održavati *status quo* kad su u pitanju građanske inicijative, osobito kad su usmjerene prema državnim institucijama.

Drugo, inicijativu je predložila desna stranka SVP, nerijetko optužena za ksenofobiju i populizam. SVP je trenutno glavna stranka u Švicarskoj po broju članova u Nacionalnom vijeću, no ne može se pomiriti s činjenicom da u izvršnoj vlasti ima samo jednog člana. S obzirom na broj pristaša, u slučaju da je inicijativa prošla, SVP bi bio u povoljnijoj situaciji u odnosu na ostale stranke.¹⁴ Naime, SVP je relativno mlada stranka koja kontinuirano raste te, za razliku od ostalih stranaka, lakše sklapa koalicije s lokalnim i kantonalnim strankama (npr. u Kantonu Tesinu postoji jaka koalicija SVP-a i najjače kantonalne stranke, Tesinske lige). To joj daje mogućnost za uspostavljanje dijaloga s biračima, ali i s lokalnim vlastima. Upravo je strah od SVP-a pokrenuo najveće stranke koje su se vrlo oštro suprotstavile inicijativi te su vrlo uspješno mobilizirale vlastite birače.

Treće, Švicarci su shvatili kako bi došlo do "amerikanizacije" izbora. Naime, novac bi postao vrlo važan čimbenik, jer bi se pojedinačni kandidati natjecali na cijelome prostoru Švicarske, što bi iziskivalo velike troškove koje bi mogli podnijeti samo oni koji imaju dovoljno novca. Osim toga, u Švicarskoj se stranke mogu anonimno financirati, bez ikakve kontrole.¹⁵ To bi dovelo

do urušavanja načela kolegijalnosti, jer bi svaki kandidat u natjecanje unosio vlastiti skup ideja, što bi dovelo do ideoloških sukoba budućih članova Federalnog vijeća.

Na koncu, Švicarska je federacija u kojoj postoje četiri službena jezika. Značajan dio stanovništva ne poznaje neke od tih jezika, što bi političarima stvorilo određene probleme u komunikaciji s građanima tijekom predizborne kampanje. Bez obzira na moć medija, političari u predizbornoj kampanji moraju konstantno biti uz svoje birače kako bi im prenijeli nove ideje i poruke, što nije moguće ako ne postoji jedan zajednički jezik.

Unatoč posljednjem pokušaju referendumske inicijative, Federalno vijeće ostalo je nepromijenjeno od 1848. godine. I nadalje vrijede načela kolegijalnosti i konsenzusa. Bez obzira na stranačke interese, švicarski građani odlučili su očuvati stabilnost federalnog sustava. Osim toga, Švicarci su rekli ne "amerikanizaciji" nacionalne politike.

Bilješke

- 1 Iako djeluje zbunjujuće, preferiram koristiti pojam "odsjek" (fr. *département*) umjesto riječi "ministarstvo", s obzirom na to da švicarski vijećnici nisu ministri, pa stoga ni nisu na čelu ministarstava.
- 2 Izvor: http://it.wikipedia.org/wiki/Indice_dei_Consiglieri_federali_svizzeri (pristupljeno 22. kolovoza 2013.)
- 3 Vidjeti: <http://www.parlament.ch/i/mm/2010/pagine/mm-spk-n-2010-01-15.aspx> (pristupljeno 22. kolovoza 2013.)
- 4 Građanski rat u Švicarskoj poznatiji je kao Sonderbundski rat, nazvan po pokretu sedam konzervativnih i katoličkih kantona koji su sebe nazivali *Sonderbund*. Borili su se za očuvanje konfederalnog sustava. S druge strane nalazile su se vojne snage federalista predvođene generalom Dufourom. Federalisti su imali oko sto tisuća vojnika. Rat je trajao nešto kraće od mjesec dana, od 3. do 29. studenog 1847. godine, i poginulo je manje od sto ljudi. Vidjeti: <http://www.admin.ch/>, <http://www.hls-dhs-dss.ch/> (pristupljeno 21. kolovoza 2013.)
- 5 Isto.
- 6 Interesantno je primijetiti kako se na njemačkom jeziku stranka naziva "Socijaldemokratska stranka" (*Sozialdemokratische Partei der Schweiz*), dok se na talijanskom i francuskom ta ista stranka naziva "Socijalistička stranka" (tal. *Partito socialista svizzero*; fr. *Parti socialiste suisse*). Politološki gledano, postoji velika razlika između socijalističkih i socijaldemokratskih stranaka i programa, no izgleda kako to članove i vodstvo stranke ne zanima.
- 7 O konsocijacijskom modelu u Švicarskoj vidjeti Kasapović, 2005. U toj se knjizi dobro vidi razlika između konsocijacijskih modela u Austriji, Švicarskoj i Nizozemskoj. Isto tako može se razumjeti zašto je (ne)moguće ostvariti takav model demokracije u Bosni i Hercegovini.

8 Gerotto (2011) je u svojem djelu analizirao specifičnosti švicarskoga političkog sustava. On se posebno osvrnuo na rad i karakteristike švicarskih političkih stranaka analizirajući njihovu povijest i razvoj.

- 9 <http://www.admin.ch/dokumentation/00104/index.html?lang=de> (pristupljeno 23. kolovoza 2013.)
- 10 Mirjana Kasapović: "Referendum je skup i treba ga koristiti samo u najvažnijim slučajevima". *Večernji list*, 21. siječnja 2012.
- 11 Schwok (2012) ističe kako su švicarske političke elite često znale upotrijebiti prijetnju referendumom protiv određenih interesa Sjedinjenih Država, osobito financijskih, ako bi njihovi zahtjevi štetili nacionalnim interesima Švicarske.
- 12 Službena stranica odbora: <http://www.elezione-popolare.ch/argomenti.html> (pristupljeno 25. kolovoza 2013.)
- 13 Vidjeti: <http://www.parlament.ch/i/dokumentation/dossiers/bundesrat/Pagine/bundesrat-rueckblick.aspx> (pristupljeno 25. kolovoza 2013.)
- 14 Službeno SVP ima 90 000 članova. Više članova imaju CVP (100 000) i FDP (120 000). Izvor: Službeni godišnji list Švicarske Konfederacije za 2013. godinu: *La Confederazione in breve 2013*.
- 15 Oswald Sigg, glasnogovornik Federalnog vijeća (2005. – 2009.), istaknuo je kako se "samo u Švicarskoj mogu anonimno financirati stranke. To u nijednoj državi nije moguće". Izvor: http://www.swissinfo.ch/ita/politica/Piu_soldi_e_spettacolo_nella_campagna.html?cid=35334518 (pristupljeno 28. kolovoza 2013.)

Literatura

- Chollet, A. (2011). *Défendre la démocratie directe*. Lausanne: Collection Le savoir suisse.
- Fleiner-Gerster, T. (1987). Le Conseil fédéral: Directoire de la Confédération. *Pouvoirs*. (43): 49–63.
- Frey, R. L. (2006). *Le fédéralisme suisse*. Lausanne: Collection Le savoir suisse.
- Gerotto, S. (2011). *Svizzera*. Bologna: Il Mulino.
- Kasapović, M. (2005). *Bosna i Hercegovina – podijeljeno društvo i nestabilna država*. Zagreb: Politička kultura.
- Kriesi, H. (2008). Izravna demokracija: švicarsko iskustvo. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 4 (1): 43–58.
- Mair, P. (2013). Demokracije. U: Caramani, D. (ur.). *Komparativna politika*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, str. 102–118.
- Schwok, R. (2012). *Politique extérieure de la Suisse – après la Guerre froide*. Lausanne: Collection Le savoir suisse.
- Službeni godišnji list Švicarske Konfederacije za 2013.: *La Confederazione in breve 2013*. <http://www.bk.admin.ch/dokumentation/02070/index.html?lang=it.pdf> (pristupljeno 22. kolovoza 2013.) ■